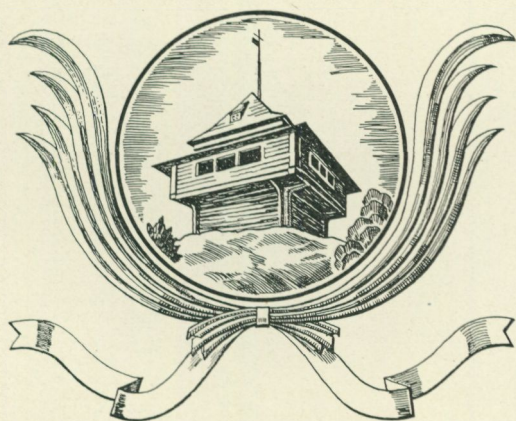

NORDISKA MUSEETS
OCH SKANSENS
Å R S B O K
F A T A B U R E N

1 9 3 1

Redaktion:

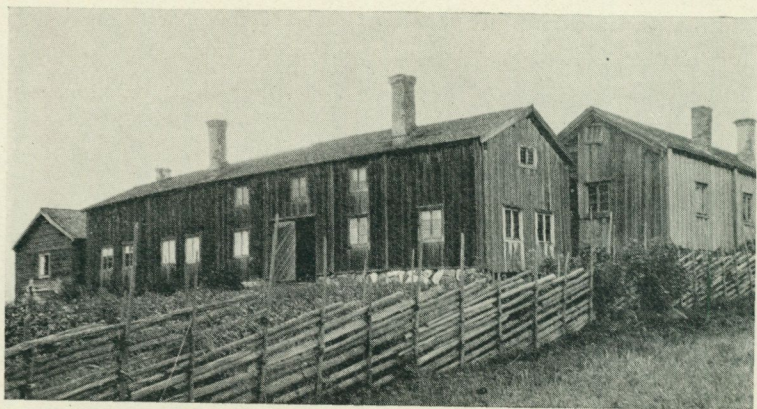
ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Årsbokens omslag samt titelvignetten, som återger Björkviksfatburen, äro
tecknade av amanuensen Gotthard Gustafsson.

Stockholm 1931

VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG

KARLSGÅRDEN I JÄRVSÖ

AV SIGURD ERIXON.

Söndagen den 4 juli 1930 invigdes Karlsgården i byn Bondarv, Järvsö socken, Hälsingland, som hembygdsmuseum. I anknytning därtill var en hembygdskurs anordnad med föreläsare från Hälsingland, Stockholm och Uppsala. Den betydelse, som denna gård borde kunna få i bygdens liv markerades på detta yttre sätt och många skäl tala för att den kan bli en viktig samlingspunkt för det hembygdsbetonade kulturella arbetet i orten. Det är en ståtlig gammal gård, som varit uppmärksammas sedan länge. Den blev 1917 uppmätt och undersökt genom en undersökningsexpedition, som underleddes då ledde i Järvsö och Ljusdal. Komplexet gjorde redan då på mig ett starkt intryck både som arkitekturskapelse och genom sitt läge. Den är fyrkantigt kringbyggd — en nu bortfallen mindre länga kan man bortse från — och ligger i en sluttning så att den för betraktaren från öster och Ljusnans dal-

Vignett. Fig. 1. Karlsgården i Järvsö.

gång ter sig på ett ganska imponerande sätt med sina långa slutna tvåvåningslängor och ger då mer än som nu annars brukar vara fallet intryck av en gammal hälsingsk träborg. I olikhet med flertalet andra hembygdsgårdar har den kvar sin plats i byn, och har således granngårdar tätt inpå sig. Detta utgör enligt min uppfattning en stor förtjänst. Man har intrycket av en levande gård mitt i ett alltjämt existerande bysamhälle och den ödsliga och ensamma högtidlighet, som ofta verkar litet beklämmande i gammalgårdar, flyttade, såsom nu vanligen brukas, till en mer eller mindre isolerad plats saknas här. Att få en gård på detta naturliga sätt bevarad för framtiden i sitt gamla läge är vanligen mycket svårt. Det kräves då extra åtgärder, oftast från utomstående och så har också skett i detta fall.

En kortfattad presentation av gården torde här vara på sin plats. I norr ligger herrstugubyggningen, en parstuga i två våningar med för Järvsö typiskt svängd förstukvist och två utskjutande källarhalsar. Den innehåller 3 rum, vilka både i yttre och inre hänseende restaurerats. Taket är täckt med ved. Ytterlagret är gjort av runda störrar, vilket senare kanske icke på boningshus är så vanligt, men då det dock kan visas ha förekommit både på sådana och på bodar, har det här blivit brukat. Målningarna i det inre består av rika takmålningar och taklister, medan väggarna äro enklare och vanligen blott stänkta. Det finnes här också en väl bevarad skåpsäng. Östra sidan av gården upptages av en lång portlidersbyggning med stora portar mot öster och portlider rakt igenom. Från detta kommer man till övre våningen, där sommarrum äro inredda. Hit är nu överflyttad en klädstuga med den rikast bevarade, verkligt sammanhörande utrustning, som torde finnas i hela landskapet, ett lyckligt fynd av intresserade hembygdsforskare i orten. Den del av huset, som ligger närmast vinterstugan, innehåller bland annat ett rum med rester av förnämliga målningar från nyantikens stilepok. I denna del av byggnaden äro fönstren rikt indelade med ända upp till 40 rutor. Andra delen av huset innehåller de egentliga bostadsrummen: kök, storstuga och kamrar, alla dessa rum nu

på övligt och ortstypiskt sätt dekorerade och möblerade, varvid intressanta fynd av målningar och tapeter utnyttjats. Här finnes till och med en målad bordsskiva från 1630-talet, som helt erinrar om Delsbo sockens bord, men som uppges ha hört hemma i Järvsö.

I söder ligger fähuset, som också har bostadsrum. Emot detta låg förut en nu riven foderlada.

Den västra längan i gården består av lider, stall och bodar. Av särskilt intresse är den timrade balk mellan denna längas gavel och vinterstugan. Den gör med sin luckliknande dörr att gården får en helt sluten karaktär. Utanför gårdsfyrkanten ligga loge och härbre.

Gården har inköpts från den senaste bonden av södra kretsen av Hälsinglands hembygdsförbund, som nu således är dess innehavare. Genom dess försorg har den också restaurerats. Medel härtill ha ställts till förfogande av Gästrik-Helsing Hembygdsförbund, som erhållit särskilt anslag. Att dessa medel bekommit och att gården således räddats måste hälsas med stor tillfredsställelse och det är särskilt landshövding Sven Lübecks förtjänst att så skett.

Restaureringen har varit ganska omfattande och har omhändertagits av ordföranden i Hälsinglands hembygdsförbunds södra krets byggmästaren Nisser i Söderhamn. Han har inhämtat Nordiska museets mening om hur restaureringen och konserveringen borde ske och vi ha vid hans besök i Stockholm liksom brevledes och på ort och ställe sökt bistå med råd av olika slag. Den omfattande restaureringen har skett på ett pietetsfullt och föredömligt sätt och Järvsö och Hälsingland kunna lyckönskas till att i Karlsgården ha erhållit ett kulturmonument av allmänt och stort intresse och värde.